
 PERSONÁLIE

In memoriam Prof. MUDr. ŠTEFAN SIŤAJ, DrSc. (1911–1990)

V septembri tohto roka si s úctou pripomíname desiate výročie úmrtia prof. MUDr. Štefana Siťaja, DrSc., člena korešpondenta SAV, stáleho experta WHO, zakladateľa a dlhoročného riaditeľa Výskumného ústavu reumatických chorôb v Piešťanoch a vedúceho Subkatedry ILF. Výsledky jeho vedecko-výskumnej práce, didaktická a odborne organizátorská

činnosť presiahli hranice nášho štátu a stal sa vo svojom odbore uznávanou osobnosťou vo svetovom meradle.

Patril k priekopníkom európskej reumatológie a významní reprezentanti tohto rodiaceho sa odboru si ho vážili a považovali za svojho osobného priateľa. Prispela k tomu dokonalá a často najmä cudzincami obdivovaná znalosť viacerých svetových jazykov. Pritom bol známy svojou skromnosťou a pokorou vo vystupovaní, v pracovnom i súkromnom živote. Nemal rád popularitu a akákoľvek okázalosť mu bola cudzia. Mimoriadna usilovnosť, sústavné štúdium a vynikajúca pamäť mu umožňovali absorbovať nesmierne množstvo informácií. Každému ochotne pomohol, vždy bol pokojný a mal láskavý prístup k pacientom a všetkým ľuďom.

Štefan Siťaj pochádzal z podjavorinského kraja, narodil sa 29.5.1911 v Starej Turej. Po maturite na gymnáziu v Novom Meste nad Váhom roku 1929 sa zapísal na LFUK v Bratislave. Časť štúdia medicíny absolvoval na viedenskej lekárskej fakulte a v klinických semestroch pokračoval v štúdiu na známej parížskej univerzite. Po promócií roku 1935 v Bratislave pracoval krátko ako asistent u biológa svetového významu prof. Babora a trvalejšie zakotvil na internej klinike u prof. Netouška. Tu pôsobili vynikajúci docenti s patofyziologickým zameraním, Dérer a Šimer, ktorí nasmerovali Š. Siťaja k vedecko-výskumnej práci. S akademikom Dérerom udržiaval trvale úzky kontakt a pri rozhodnutiach zásadného významu sa celý život riadil jeho cennými radami.

Počas druhej svetovej vojny, za Slovenského štátu, predstaviteľstvo Ústrednej sociálnej poisťovne prenieslo ťažisko starostlivosti o reumatikov do Trenčianskych Teplíc. V bývalom Železničiarstvom dome zriadili liečebný ústav Robotníckej sociálnej poisťovne a lekárske vedenie ponúkli Š. Siťajovi, ktorý sa už počas práce na klinike venoval štúdiu balneológie a reumatických chorôb. Život ukázal, že to bola dobrá voľba. Pod jeho vedením vzniklo roku 1942 klinické reumatologické oddelenie ako jedno z prvých v Európe.

Bolo šťastím, že na čele reumatologického oddelenia a celého ústavu stál pomerne mladý, ale dobre teoreticky vzdelaný lekár, so širokou klinickou erudíciou, s bohatými zahraničnými skúsenosťami a osobnou invenciou, ktorý so svojimi spolupracovníkmi položil základy pre vznik nového odboru — reumatológie.

Po skončení 2. svetovej vojny ústav prevzala Národná poisťovňa. Š. Siťaj využil rozšírené možnosti kontaktov s odbornými pracoviskami vo vyspelých západných štátoch a roku 1946 absolvoval dlhodobý študijný pobyt v Anglicku u prof. Kerslyho. Tu načerpal bohaté teoretické vedomosti i praktické skúsenosti, ktoré mu umožnili nasmerovať slovenskú reumatológiu na najmodernejší svetový trend.

Stály kontakt s internou klinikou LFUK, vedecká práca a publikačná činnosť vytvorili podmienky pre habilitáciu Š. Siťaja a získanie hodnosti docenta. Dobré organizačné schopnosti využil na dobudovanie Liečebného ústavu národnej poisťovne. Ústav mal reumatologické oddelenie pre dospelých, detské reumatologické oddelenie a 22 postelí bolo vyčlenených pre výskum zápalových foriem reumatických chorôb. Ústav mal aj fyziatrické oddelenie, kde sa popri elektrolicbe zavádzali nové postupy pohybovej liečby pri jednotlivých reumatických ochoreniach. V ústave pracovali konziliári pre ortopédiu, neurológiu, otorinolaryngológiu a stomatológiu. Aj rtg, klinické a biochemické laboratória boli na dobrej úrovni. Ústav bol na svoju dobu unikátne, moderne vybavené zdravotnícke zariadenie pre diagnostiku a komplexnú liečbu všetkých foriem reumatických ochorení s celoslovenskou pôsobnosťou. Lekárska knižnica s primeraným počtom odborných a vedeckých kníh a časopisov vrátane zahraničných a pravidelné semináre

vytvárali podmienky pre vzdelanie mladých lekárov v odbore vnútorných chorôb so zameraním na fyziatriu a reumatológiu. Tu sa začali štúdie o alkaptonúrii a ochronóze, vykonal sa rozsiahly prieskum obyvateľstva na výskyt reumatických chorôb, jeden z najpodrobnejších vo svetovom meradle, vznikli originálne publikácie a práce z tohto pracoviska sa prezentovali na popredných odborných a vedeckých fórach vtedajšej ČSR.

Bolo samozrejmé, že keď sa roku 1952 zriadovali v rezorte zdravotníctva výskumné ústavy, vytvorením reumatologického výskumného pracoviska poverili doc. Siťaja. Výskumný ústav reumatických chorôb (VÚRCH) dostal priestory v Piešťanoch na Kúpeľnom ostrove v bývalom hoteli Cyril s 90 posteľami, ktorý bolo potrebné prebudovať na zariadenie nemocničného charakteru a zriadiť v susednej budove laboratóriá. VÚRCH začal svoju činnosť 1.3.1953.

Ukázala sa sila osobnosti doc. Siťaja, keď svojim nadšením vedel strhnúť malý kolektív, ktorý ho nasledoval do Piešťan, k maximálnemu výkonu a obetavosti. Za neveriteľne krátky čas sa podarilo zriadiť výskumné pracovisko medzinárodného významu. Doc. Siťaj prednášal na najrôznejších domácich a zahraničných podujatiach, nadväzoval kontakty s poprednými medzinárodnými inštitúciami a od roku 1960 so svojimi spolupracovníkmi organizoval známe piešťanské reumatologické kongresy s medzinárodnou účasťou, za prítomnosti niekoľko sto najlepších reumatológov zo všetkých kontinentov. Tak sa v tom čase už takmer zabudnuté Piešťany dostali do povedomia strednej a mladšej generácie zahraničných reumatológov, čo malo výrazný vplyv aj na návštevnosť kúpeľov v 60. rokoch a neskôr.

Intenzívna vedecká a pedagogická činnosť doc. Siťaja bola podkladom aj v získavaní hodností a titulov: roku 1966 doktor vied, roku 1969 profesor na LFUK v Bratislave, roku 1978 člen Slovenskej akadémie vied. Súbežne pribúdali aj rôzne ocenenia. Z najvýznamnejších treba uviesť: dvakrát cena Ministerstva zdravotníctva SSR (1972 a 1976), Štátne vyznamenanie za zásluhy o výstavbu (1962), Rad práce (1971), Národná cena SSR (1975), Medaila J.E. Purkyňu (1967), Medaila J.E. Guotha (1975); zo zahraničných: Čestný diplom EULAR za zásluhy o rozvoj európskej reumatológie (1971) a Heberdenova medaila, ktorú anglická reumatologická spoločnosť periodicky udeľuje najvýznamnejším vedeckým pracovníkom a prof. Siťaj ju dostal ako druhý reumatológ na európskom kontinente. Ako prejav úcty k originálnym výsledkom vedecko-výskumnej práce poctili prof. Siťaja čestným členstvom okrem domácich vedeckých spoločností aj Európska liga proti reumatizmu, Americká reumatologická asociácia, Anglická kráľovská lekárska spoločnosť, ako aj národné reumatologické spoločnosti Bulharska, Fínska, Francúzska, Juhoslávie, Maďarska, Nemecka (SRN i NDR), Poľska, Rakúska a Talianska.

Je samozrejmé, že postavenie, v akom bol prof. Siťaj, bolo spojené s rôznymi funkciami v domácich i zahraničných organizáciách, ako kolégium SAV, Slovenská komisia pre vedecké hodnosti, komisia pre obhajoby doktorských dizertačných prác, predsedníctvo Českej a Slovenskej reumatologickej spoločnosti, vedecká rada ILF, poradný zbor hlavného internistu, predsedníctvo vedeckej rady Ministerstva zdravotníctva SSR, členstvo v redakčných radách odborných domácich i zahraničných časopisov. Zo zahraničných funkcií sú to členstvo v poradnom zbore Medzinárodnej ligy proti reumatizmu a dlhodobá funkcia predsedu jednej z najdôležitejších komisií Medzinárodnej a Európskej ligy proti reumatizmu "pre medzinárodné organizácie".

Popri vedecko-výskumnej a organizátorskej práci vynikal prof. Siťaj aj v pedagogickej činnosti. Už od r. 1956 poriadal so svojimi spolupracovníkmi obľúbené reumatologické kurzy pre internistov, ktorými prešli staršie generácie reumatológov z celého Česko-Slovenska. Výučba reumatológov dostala pevnú organizačnú bázu založením Subkatedry pre reumatológiu ILF s klinickou základňou v piešťanskom výskumnom ústave (1961). V rôznych formách školení sa tu vystriedalo niekoľko sto lekárov, ktorí tvoria sieť reumatológov a zabezpečujú organizovanú starostlivosť o reumatikov v celoštátnom meradle. Z hľadiska výučby v reumatológii má nezastupiteľnú úlohu moderne koncipovaná obsiahla trojzväzková celoštátna učebnica *Reumatológia v teórii a praxi*, v ktorej pokračujú jeho žiaci vydaním ďalších dielov, štvrtého a piateho pod vedením prof. MUDr. J. Rovenského, DrSc.

Nemožno nespomenúť prínos prof. Siťaja pre všestranný rozvoj úzkych kontaktov s pracoviskom prof. Lenocho a jeho nasledovníkov v Prahe. Vždy dbal, aby sa účelnou kooperáciou a delbou práce využil vedecko-výskumný potenciál na riešenie aktuálnych problémov reumatológie a výsledky výskumu sa urýchlene dostali do praxe. Postupne sa rozšírila spolupráca s pracoviskami ČSAV, SAV, lekárske fakult, ale boli vždy vítaní aj odborníci z ústavov národného zdravia a česko-slovenských štátnych kúpeľov. Už od začiatku 60. rokov sa rozvíjala veľmi konkrétna a plodná medzinárodná spolupráca s reumatologickými inštitúciami nielen zo susedných, ale aj zo vzdialenejších štátov (Veľká Británia, Holandsko, Fínsko, Švajčiarsko, Švédsko).

Na základe týchto rozsiahlych skúseností bol piešťanský ústav od roku 1975 koordinujúcim pracoviskom výskumu štátneho plánu technického rozvoja pre oblasť reumatických chorôb v celoštátnom meradle.

Rovnako významná je aj publikačná činnosť prof. Siťaja. Vždy dbal o kvalitu viac ako o počet. Jeho práce sú charakteristické poctivou literárnou prípravou, podrobným zbiraním údajov, ich dôkladným spracovaním, premyslenou syntézou a neunáhleným záverom. Radšej niekoľkokrát prepracoval hotový text, ako by mal odovzdať na uverejnenie nedokonalý rukopis. Tematicky ide o neveriteľne široký

záber. Ako väčšina európskych reumatológov jeho generácie začína publikáciami z oblasti balneológie a fyziatrie, kam patrí monografické spracovanie výskumu sírnych prameňov. Na základe neho dosiahol veniam docendi na LFUK v Bratislave (1946). Z toho obdobia pochádza aj klasický opis pacienta s alkaptonúriou a ochronózou, prvý v našej a ojedinelý v európskej literatúre. Túto problematiku študuje desaťročia a roku 1956 ju spracúva v prvej monografii vo svetovej literatúre. Roku 1966 tvorí podklad jeho doktorskej dizertácie. Po dlhoročných skúsenostiach s výskumom alkaptonúrie a ochronózy ako geneticky podmienenej poruchy metabolizmu sa aktívne zúčastnil na genealogickej analýze a vypracovaní nozografie ďalšieho metabolického ochorenia — chondrokalcinózy. Prioritné v našej literatúre sú aj štúdie o algodystrofickom syndróme a entezopatiách. Spomenuté práce sú trvalým originálnym prínosom vo svetovej literatúre a sú citované v popredných reumatologických periodikách a knižných publikáciách.

Originálne boli aj epidemiologické štúdie. Na prvom mieste treba spomenúť vyššie uvedený prieskum obyvateľstva okresu na výskyt reumatických chorôb. Ďalej to bola medzinárodne koordinovaná porovnávacía štúdia prevalencie reumatoidnej artritídy vo vybraných lokalitách v Anglicku — Manchester, Fínsku — Heinola, ČSSR — Piešťany a ZSSR — Moskva. Nasledovali štúdie incidencie reumatickej horúčky, prevalencie osteoartrózy a iné. Priniesli ústavu významné postavenie koordinačného centra pre epidemiológiu reumatických chorôb v medzinárodnom meradle.

Pre začatie organizovaného boja proti reumatickým chorobám splnila svoj cieľ Nomenklatúra reumatických chorôb zostavená osobitnou komisiou pod vedením doc. Siťaja (1955).

Spomenuli sme len niekoľko vybraných tematických okruhov reprezentujúcich tvorbu prof. Siťaja a jeho spolupracovníkov v svetovej literatúre. Vymenovanie ostatných v celej šírke presahuje možnosti tohto článku.

Rovnako dôležitým úsekom činnosti prof. Siťaja bolo založenie a redigovanie periodika *Acta balneologica et rheumatologica pistiniiana* vydávaného v anglickom a nemeckom jazyku a odborného vedeckého časopisu *Rheumatologia*, neskôr indexovaného v databáze Excerpta Medica a v súčasnosti zaradeného v celosvetovej sieti Internet.

Prof. Siťaj docielil to, čo je dopriate len výnimočným jedincom. Založil odbor a dosiahol v ňom medzinárodné úspechy. Založil školu, v ktorej vchoval rad vedeckých a odborných pracovníkov a položil základy pre kvalifikovanú starostlivosť o reumatikov na solídnej medzinárodnej úrovni. V rozsiahlej publikačnej činnosti vytvoril diela odborného, didaktického a vedeckého charakteru, ktoré sú prínosom a v niektorých prípadoch unikátne v medzinárodnom meradle. Zapísal sa trvale do histórie svetovej reumatológie.

Ako skromne žil, tak aj po krátkej chorobe pokojne a ticho odišiel z tohto sveta 18.9.1990.

Po 10-ročnom odstupe, pri spätnom hodnotení životného diela nášho učiteľa prof. Siťaja si uvedomujeme jeho múdrosť a prezieravosť pri výbere výskumných tém, ktoré sú stále aktuálne a riešia sa na popredných svetových pracoviskách. Na jeho počesť organizujeme *Siťajov predvianočný seminár*, ktorý bohato navštevujú slovenskí, českí a v poslednom čase aj iní zahraniční účastníci. Vynasnažíme sa, aby sme ním vytvorené dielo naďalej rozvíjali a odovzdali ďalším generáciám.

Češť jeho nehynúcej pamiatke!

J. ROVENSKÝ, T. URBÁNEK

PERSONÁLIE

DOC. MUDr. ŠTEFAN NYULASSY, DrSc., 60-ROČNÝ

Doc. MUDr. Štefan Nyulassy, DrSc., sa narodil roku 1939 v Bratislave. Od promócie na Lekárskej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci roku 1962 do roku 1969 pracoval na Internom oddelení NsP v Trnave pod vedením vynikajúceho slovenského internistu primára MUDr. K. Prónaya. V tom čase získal 1. a 2. atestáciu z vnútorného lekárstva: získal tu aj široký prehľad vo vnútornom lekárstve a jeho nadstavbách (osobitne v nefrológii, v Trnave zaviedol medzi prvými na Slovensku peritoneálnu dialýzu), ale aj širšiu medicínsku prax. Takto pripravenému ho zakladatelia renálneho transplantáčného programu na Slovensku prof. MUDr. V. Zvara, DrSc., a MUDr. R. Menkyna pozvali budovať jeho klinicko-imunologickú časť. Do tejto problematiky sa pustil s nadšením a jemu vlastnou zanovitosťou. Vznikol úsek transplantáčnej imunológie v rámci Dérerovej nemocnice (spočiatku lokalizovaný na TU LFUK u prof. Štefanoviča), z ktorého neskôr vyrástlo široko koncipované Centrum klinickej imunológie Výskumného ústavu lekárskej bioniky s posteľovou a ambulantnou zložkou a rozsiahlym laboratórnym úsekom. S ním prešiel roku 1991 do Ústavu preventívnej a klinickej medicíny, kde pôsobí dodnes. Toto pracovisko je svojou koncepciou príkladné a jedinečné v Európe, rieši rad vedecko-výskumných problémov v oblasti imunogenetiky, imunofarmakológie a klinickej imunológie a alergológie. Jeho súčasťou sú dve slovenské národné centrá — Národné centrum pre orgánové transplantácie a Národné centru, pre liečbu chronických hepatítid. Zabezpečuje aj špecializovanú liečebno-preventívnu starostlivosť s celoslovenskou pôsobnosťou a vykonáva postgraduálnu výchovu v odbore na Subkatedre klinickej imunológie Slovenskej postgraduálnej akadémie medicíny. V tomto období sa stal kandidátom a neskôr doktorom vied a docentom

vnútorného lekárstva. Docent Nyulassy tu pripravil na špecializáciu viac ako 100 lekárov, viacero ďalších vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, sestier a laborantov. K obhajobe kandidátov vied priviedol viacerých aspirantov. Na pracovisku sa pripravujú aj diplomanti prírodovedeckého zamerania.

Docent Nyulassy od roku 1969 absolvoval viacero študijných pobytov. Najprv v ČSAV Praha u MUDr. P. Iványiho, DrSc., ktorý mu bol aj školiteľom pri aspirantúre, potom za pomoci SZO na popredných európskych pracoviskách, vrátane pobytu u prof. J. Dausseta, nositeľa Nobelovej ceny v Paríži. Z pobytov v Prahe a v zahraničí si priniesol aktuálny prehľad svetových trendov. Takto pripravený prispel k rozvoju slovenskej klinickej imunogenetiky, modernej klinickej imunológie a alergológie a imunofarmakológie. Zaslúžil sa o vypracovanie koncepcie klinickej imunológie a alergológie, ktorú schválila Vedecká rada Ministerstva zdravotníctva roku 1980 a ktorá svojím ponímaním predbehla koncipované memorandum SZO o takmer 20 rokov.

Doc. Nyulassy publikoval vyše 200 odborných a vedeckých prác, má tri svetové priority, ktoré sa stali učebnicovými poznatkami s vysokou citovanosťou v Science Citation Index. Odprednášal viac ako 300 prednášok doma i v zahraničí. Je spoluautorom viacerých monografií a učebníc, predsedom Slovenskej spoločnosti pre alergológiu a klinickú imunológiu, členom výboru Slovenskej imunologickej spoločnosti a Slovenskej nefrologickej spoločnosti. Za svoju prácu odbornú, vedecko-výskumnú a pedagogickú získal ocenenia — ceny viacerých odborných spoločností, predsedníctva SLS a Ministerstva zdravotníctva SR.

J. ROVENSKÝ

 PERSONÁLIE

DOC. MUDr. DUŠAN ŽITŇAN, DrSc., VZÁCNE JUBILEUM

Dňa 2. júla 2000 sa dožíva 75 rokov jeden z popredných predstaviteľov slovenskej reumatológie, lekár, vedec, pedagóg, doc. MUDr. Dušan Žitňan, DrSc.

Narodil sa v mnohohodnej rodine stolára a neskôr obchodníka s nábytkom. Nadaný mladý študent po maturite na trenčianskom gymnáziu študoval na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1944—1950). Už vtedy prejavil výskumné sklony a pracoval ako pomocná vedecká sila na Katedre biológie u prof. Vršanského, neskôr na Katedre patofyziológie u prof. Bárdoša a ako medik pracoval na I. internej klinike u prof. Déreera. Všetci títo významní pedagógovia a vedeckí predstavitelia vtedajšej slovenskej medicíny si všimli mladého nadaného budúceho lekára s veľkým pozorovacím talentom, schopnosťou detailne opísať biologické pozorovania a s mimoriadnou schopnosťou ich graficky dokumentovať. Ako to už v tomto čase bolo časté, mnohým talentovaným mladým ľuďom nebolo dopriate vyniknúť priamo v centre slovenskej vedy na alma mater v Bratislave. Po promócií preto prešiel Dušan Žitňan na základe dekrétu do Zvolena a odtiaľ na Sliach do Kardiologického ústavu. V októbri 1951 nastúpil vojenskú službu do Hradca Králové a odtiaľ bol odvezený do posádky Liptovský Mikuláš – Mokrad, Poprad. V dôsledku predĺženej základnej prezenčnej služby sa vrátil do civilu v apríli 1954. Po krátkom čase, v septembri 1954, nastúpil do kúpeľov Piešťany a v januári 1955 prešiel ako riadny zamestnanec do Výskumného ústavu reumatických chorôb v Piešťanoch, kde pracoval až do roku 1988, keď odišiel do penzie. Napriek tomu stále aktívne pôsobí v odbornom poradnom kruhu riaditeľa.

Má možnosť ďalej vedecky pracovať a rozvíjať dielo, ktoré patrí k svetovým objavom — klinický a röntgenologický opis chondrocalcinosis articularis.

Súčasným vedením naplno využíva jeho schopnosti v oblasti rozvoja vedeckej práce ústavu, o čom svedčí aj spoločná publikácia (Žitňan, Rovenský) *Crystal induced arthropathies* v časopise *Acta Pistaniana*, state v monografiách *Pokroky v reumatológii* (1994), *Reumatológia v teórii a praxi IV.* (1996) a *Klinická reumatológia* (2000).

Vychoval mnoho úspešných žiakov. Pričinil sa o výchovu vysokoškolského profesora J. Rovenského, docentky E.

Rovenskej, primára klinického odboru VÚRCH Piešťany J. Lukáča. Kolektív — D. Žitňan, L. Cebecauer, J. Rovenský, E. Rovenská, J. Lukáč — patril vždy k pilierom Výskumného ústavu reumatických chorôb v Piešťanoch. Hoci osud k nám nebol vždy milosrdný, zdá sa, že spoločnými silami sa podarilo udržať slovenskú reumatológiu na vysokej úrovni. Aj zásluhou MUDr. Žitňana má slovenská reumatológia dôstojné postavenie v Európe a terajší kolektív tretej generácie slovenských reumatológov svojou aktívnou a kolektívnou prácou dôstojne kráča v šľapajách svojich veľkých učiteľov.

Talent dr. Dušana Žitňana sa prejavil už roku 1955, keď rozpoznal a opísal novú nozologickú jednotku v reumatológii, ktorú nazval chondrocalcinosis articularis, Zmysel pre tvar, formu, obrazotvornosť a pozorovací talent mu umožnili sledovať to, čo iní videli, ale nespoznali a neopísali. V živote to však býva tak, že ľuďom, ktorí sú tvoriví a majú úspechy, niekedy okolie nerozumie. Ale to je ľudský osud, osud objaviteľa nielen u nás, ale aj v histórii významných objavov svetovej vedy. Keď sa však pozeráme na vec z nadhľadu, dr. Žitňan sa dožil veľkého uznania nielen reumatológov, ale na XXXIX. zjazde slovenských a českých reumatológov v Spišskej Novej Vsi a Levoči roku 1995 prebral Guothovu medailu za zásluhy o slovenskú medicínu. Objav artikulárnej chondrocalcinózy je dielo veľkého významu, ktoré sa cituje v celosvetovej odbornej literatúre.

Dušan Žitňan bol zakladateľom imunopatologického oddelenia vo VÚRCH. V 60. rokoch sa stretol s neobvyklým, tentoraz mikroskopickým obrazom LE-buniek. Takto sa začala v ústave pod jeho vedením rozvíjať celkom nová problematika, antinukleárne protilátky, systémový lupus erythematosus (SLE), sklerodermia, dermatomyozitída, tzv. difúzne choroby spojiva. V tejto problematike sa uskutočnil rozsiahly klinický, nozografický, patofyziologický a experimentálny výskum a urobili sa početné terapeutické štúdie. Z laboratória sa neskôr vytvorilo oddelenie imunopatológie s nadšenými spolupracovníkmi (L. Cebecauer, J. Rovenský, E. Rovenská, J. Lukáč). Postupne Žitňanov kolektív poctivou a trpezlivou prácou dosiahol pozoruhodné výsledky a uznanie lekárskej elity (všeobecných internistov). Pred-

nášky z oblasti výskumného zamerania oddelenia zaznievali z roka na rok doma i v zahraničí, pribúdali publikácie v domácich i zahraničných časopisoch. O výsledkoch z tejto problematiky sa prednášalo na doškoloňovacích akciách (nielen reumatologických, ale aj internistických, pediatrických, imunologických a na spolkoch lekárov). Osud pacientov so SLE a príbuznými nozologickými jednotkami sa na základe spoločnej práce začal postupne zlepšovať. Išlo prevažne o celkom mladé dievčatá a matky s malými deťmi. Našli sa účinné terapeutické prostriedky, vďaka ktorým sa predĺžil život takto ťažko postihnutých pacientov. MUDr. Žitňan vždy poteší, keď ešte aj dnes stretne pacientov, ktorých pred rokmi liečil a ktorí sa s ním prichádzajú poradiť. Je hádam zmysel medicíny v niečom inom? Túto zložitú časť reumatológie naďalej úspešne rozvíjajú Žitňanovi spolupracovníci a žiaci. To je jednoznačne pozitívna stránka jeho práce.

MUDr. Žitňan okrem slovenskej reumatológie preslávil aj imunológiu. Pochválili ho členstvom vo výbore Slovenskej spoločnosti pre alergológiu a klinickú imunológiu, dokonca členstvom vo výbore Čs. imunologickej spoločnosti pri ČSAV. Dnes je čestným členom Slovenskej reumatologickej spoločnosti.

Za 20 rokov činnosti oddelenia imunopatológie dostal mnoho ocenení a uznání (3-krát Cenu ministra zdravotníctva za výskumné projekty). Autorsky sa zúčastnil na takmer všetkých knižných publikáciách, ktoré vydal VÚRCH (*Reumatológia v teórii a praxi I.—III.*, *Vnútorne choroby*, *Všeobecné lekárstvo* a ďalšie). Monografické diela *Systémový lupus erythematosus*, *Chondrocalcinosis articularis* sa zapísali zlatými písmenami do dejín slovenskej medicíny.

Na poli imunopatológie dosiahol počet významných publikácií približne 300. Zúčastnil sa na väčšine kongresov poriadanych EULAR a ILAR. Osobitne treba vyzdvihnúť jeho 2-mesačný študijný pobyt v USA.

Posledné vydanie časopisu *Acta Pistaniana* malo veľký ohlas doma aj v zahraničí. Už krátko po vydaní prácu cito-

vali svetoví vedci, ako prof. Schumacher, dr. Pritzker a mnohí ďalší. Organizátori I. medzinárodného postgraduálneho kurzu EULAR pochválili dr. Žitňana pozvaním ako aktívneho lektora s prednáškou na tému *Kryštaloartropatie a osteoartróza*. Kurz sa poriadal v belgickom meste Leuven 12.—18.9.1993. Zúčastnilo sa na ňom vyše 100 reumatológov zo všetkých štátov Európy.

MUDr. Žitňan prednáša na Trnavskej univerzite, kde roku 1997 habilitoval a získal hodnosť hosťujúceho docenta.

MUDr. Žitňan je známy aj ako neprofesionálny výtvarník. Jeho krajinky, portréty, ilustrácie a zátišia vypovedajú o vnímavosti, cite pre krásu, hlbokom vzťahu k prírode a človeku. V zasadačej miestnosti VÚRCH je vytvorená galéria portrétov zakladateľov VÚRCH, ktorých poznal a umelecky stvárnil. S jeho obrazmi sa mohli obyvatelia a návštevníci Piešťan stretnúť na výstavách. Stalo sa už tradíciou, že významní svetoví reumatológovia, ktorí navštívili Slovensko, si na pamiatku odnášajú aj vlastný portrét od MUDr. Žitňana.

S oduševnením sa venuje svojim synom a vnúčatám. Zo staršieho syna Dušana, úspešného entomológa, vyrástol uznávaný vedec svetového formátu. Absolvoval niekoľko grantových pobytov v USA.

Dlhá je cesta pravidlami, ale krátka a pôsobivá príkladmi. Sme vďační MUDr. Žitňanovi, že pomáhal položiť základy pre Výskumný ústav reumatických chorôb, ktorý sa stal uznávanou ustanovizňou a šíri vedeckú slávu slovenskej reumatológie. Prajeme mu dobré zdravie, spokojnosť v osobnom i pracovnom živote a ďalšie tvorivé úsilie, ktoré budeme naďalej radi podporovať.

Ad multos annos!

J. ROVENSKÝ

SPRÁVA

3. STREDOEURÓPSKY REUMATOLOGICKÝ KONGRES

Štafeta organizácie stredoeurópskych reumatologických kongresov, ktorá sa začala roku 1996 v Piešťanoch, sa opäť vrátila na Slovensko. 3. stredoeurópsky reumatologický kongres (3rd CECR) sa uskutočnil v dňoch 10.—13. mája 2000 v Bratislave. Na kongrese každého prekvapila neobyčajne vysoká účasť zahraničných odborníkov, medzi ktorými boli slávne a renomované osobnosti svetovej reumatológie. Na kongrese sa zúčastnilo vyše 320 odborníkov — reumatológov z 22 krajín. Zo zahraničia pricestovalo 168 účastníkov. Tradične vysokú publicitu kongresu podčiarkla skutočnosť, že do jeho programu účastníci prihlásili 71 prednášok a 113 nástenkových oznámení (posterov). Prezidentom kongresu bol prof. MUDr. Jozef Rovenský, DrSc., a generálnym sekretárom doc. MUDr. Jozef Lukáč, CSc. Na kongrese sa zúčastnil aj prof. Dr. T.L. Vischer, prezident EULARu a bývalý prezident Leon B.A. van der Putte.

Vedeckú náplň 3. medzinárodného stredoeurópskeho reumatologického kongresu usmernil výbor Slovenskej reumatologickej spoločnosti za spoluúčasti vedúcich reumatologických spoločností z Českej republiky, Rakúska, Poľska, Maďarska a Slovinska.

Hlavnými témami kongresu boli: reumatoidná artritída, endokrinologická syndromológia v reumatológii, osteoporóza, zobrazovacie techniky v reumatológii, dekáda kostí a kĺbov, zdravotnícki profesionáli a varia.

Na slávnostnom otvorení kongresu po privítaní účastníkov sa udeľovali čestné členstvá Slovenskej reumatologickej spoločnosti. Milým prekvapením bolo uvedenie krátkeho filmu o krásach a pamiatkach Slovenska.

Po otvorení kongresu odzneli úvodné prednášky, v ktorých sa prezentovali najnovšie poznatky o autoimunitе, antifosfolipidovom syndróme, o horúčke ako odpovedi centrálného nervového systému na oxidačný stres a o septickej artritíde.

Prvý blok prednášok sa venoval patogenéze, diagnostike a liečbe reumatoidnej artritídy. Znova sa potvrdilo, že cytokíny majú svoj veľký význam v patogenéze a liečbe tohto ochorenia. Liečba reumatoidnej artritídy je zložitá a dlhodobý proces. Základom a východiskovým bodom celého liečebného programu je včasné určenie diagnózy. Okrem základnej liečby je veľmi dôležitá skupina liekov, ktoré môžu

modifikovať priebeh reumatoidnej artritídy. Preto sa nazývajú chorobu modifikujúce antireumatické lieky — DMARDs. Nemajú okamžitý protizápalový a bolesť tlmiaci účinok. Ten nastupuje až po určitom časovom odstupe. Medzi tieto lieky patria soli zlata, antimalariká, penicilamín, sulfasalazín, metotrexát. Zaujímavý bol referát o výsledkoch liečby DMARDs u 1200 pacientov s reumatoidnou artritídou.

V bloku prednášok endokrinológia v reumatológii sa konštatovalo, že zvýšenie alebo zníženie sekrécie hormónov endokrinných žliaz vedie k mnohým symptómom a syndrómom v oblasti pohybového ústrojenstva.

V okruhu prednášok, ktoré sa týkali nových zobrazovacích techník v diagnostike reumatických chorôb, sa referovalo o pokrokoch termografie a o využití magnetickej rezonancie v reumatológii. Pomocou magnetickej rezonancie možno včas objaviť léziu chrupky, šliach, kĺbov a kostí. Je to stále moderná zobrazovacia technika, ktorá sa v poslednom čase stále zdokonaľuje.

V prednáškach nové trendy v autoimunitе a terapii reumatoidnej artritídy sa konštatovalo, že reumatoidná artritída je pomerne častá autoimunitná choroba. Jej najcharakteristickejšim príznakom sú zápalové prejavy na kĺboch, ako aj ďalšie mimokĺbové príznaky. Referovalo sa o liečbe Leflunomidom, ako aj o význame anticytokínovej liečby pri reumatoidnej artritíde.

V bloku prednášok Health professional sa referovalo o vzájomnom vzťahu reumatických pacientov k rodinným príslušníkom a o sociálnych podmienkach pacientov. Vo vyspelých štátoch sveta sa venuje čoraz väčšia pozornosť nielen medicínskym otázkam chorôb, ale aj ich sociálnym aspektom. Okrem vlastného zdravotného stavu berie sa do úvahy pracovná schopnosť, fyzická a ekonomická nezávislosť, ale aj možnosť spoločenského vyžitia. V poslednom čase sa uplatňuje zásada, že chorý človek nemôže byť iba pasívnym konzumentom starostlivosti, ale že sa má aktívne zapojiť do liečebného procesu a byť spoluzodpovedný za svoj zdravotný stav. Preto vznikajú rozličné pomocné a svojpomocné charitatívne združenia a organizácie, ktoré slúžia chorým, ako ich rodinným príslušníkom. S týmto zamera-

ním vznikla Liga proti reumatizmu na Slovensku, ktorá zhodnotila svoju činnosť za posledných 10 rokov svojho trvania.

V sérii prednášok o systémových chorobách spojiva sa poukázalo na komplikácie ochorenia a príčiny smrti pri progresívnej systémovej skleróze. Ďalším referátom bola nekrotizujúca vaskulitída pri systémových chorobách spojiva. Prezentoval sa aj profil autoprotilátok pri SLE na základe dlhodobého pozorovania. Referovalo sa o skúsenostiach liečby cyklosporínom pri lupusovej nefritíde v Českej republike a vo svete. Posledný referát tohto bloku hovoril o dlhodobom pozorovaní pacientov s primárnym Sjögrenovým syndrómom.

Prednášky posledného dňa kongresu sa venovali otázke osteoporózy: patofyziológii, klinike, vzťahu k iným chorobám a k liečbe. V poslednom čase sa venuje osteoporóze čoraz väčšia pozornosť. Jej zvýšený výskyt sa pripisuje predovšetkým zmene životného štýlu v súčasnosti. Medzi ďalšie vonkajšie príčiny jej zvýšeného výskytu patria aj ekologické faktory, najmä toxické látky v ovzduší a v potravinách. Osteoporózu môžu podporovať aj niektoré lieky, najmä hormonálne prípravky. Okrem uvedených vonkajších príčin sa na vzniku osteoporózy okrem stravy zúčastňujú aj také faktory, ako sú vek, pohlavie a dedičné vplyvy.

Popri hlavnom programe, ktorý sa uskutočnil formou prednášok a posterov, uskutočnili sa v priebehu kongresu 4 sympóziá.

Prvé z nich bolo Rotta, ktoré sa venovalo otázke glukózamínsulfátu. Referovalo sa o jeho účinku v experimente, ako aj v klinickej praxi pri liečbe osteoartrózy.

Na sympóziu firmy Novartis sa referovalo o najnovších poznatkoch a o súčasnom stave liečby cyklosporínom pri reumatoidnej artritíde. Na základe jeho dobrých účinkov sa začal cyklosporín podávať aj pri SLE, hlavne pri lupusovej nefritíde. Pri jeho použití možno znížiť dávku glukokortikoidov. Pozitívne výsledky sa ukázali aj pri liečbe dermatomyozitídy. V poslednom čase sa ukázali možnosti použiť cyklosporín A aj pri juvenilnej artritíde. Uskutočnili sa viaceré štúdie v trvaní 3 týždne až 64 mesiacov. Ukázalo sa, že

cyklosporín A potencuje účinok glukokortikoidov, je účinnejší ako samy glukokortikoidy pri lupusovej nefritíde. Jeho účinok sa pri lupusovej nefritíde prejavuje v znížení proteínúrie, stabilizuje obličkové funkcie, znižuje aktivitu choroby, umožňuje detrakciu glukokortikoidov a upravuje sa trombocytopenia. Liečbu cyklosporínom možno kombinovať s metotrexátom a sulfosalazínom. Nie je vhodné kombinovať cyklosporín s antimalarikami.

Odborné sympóziu firmy Slovakofarma sa venovalo bolesti a jej ovplyvneniu. Referovalo sa o využití opioidov v liečbe nenádorovej bolesti, o používaní nesteroidových antiflogistík u rizikových pacientov a o analgetikách a nesteroidových antiflogistikách z portfólia Slovakofarmy.

Na sympóziu firmy Searle a Pfiizer sa prezentoval preparát Celebrex (celecoxib), ktorý znamená prelom v liečbe reumatoidnej artritídy a osteoartrózy. Referáty boli zamerané hlavne na farmakologické aspekty špecifickej inhibície COX-2, na klinický a bezpečnostný profil v liečbe reumatoidnej artritídy a osteoartrózy a na nové možnosti využitia špecifickej inhibície COX-2 v klinickej praxi.

Záverom možno konštatovať, že obsahová náplň prednášok, ako aj posterov vedeckého programu poukázala, že na kongrese prerokovaná problematika bola veľmi aktuálna a veľmi atraktívna pre reumatológov, ako aj pre odborníkov z ostatných medicínskych disciplín. Kongres mal úspešný priebeh. Významní vedeckí pracovníci z domova i zo zahraničia komentovali s uznaním vysoký štandard reumatologického výskumu Výskumného ústavu reumatických chorôb pod vedením prof. MUDr. J. Rovenského, DrSc.

Rovnako vydarená ako odborná časť kongresu bola vydarená aj spoločenská časť. Baletné predstavenie Spartakus v Slovenskom národnom divadle, výlet do okolia Bratislavy, posedenie pri dobrej hudbe s ochutnávaním malokarpatských vín zanechalo v účastníkoch kongresu vynikajúce zážitky. Prekvapenie a obdiv nad tým, ako ich Bratislava prijala, čo v nej našli a zažili, bolo bezprostredné a úprimné.

K. BOŠMANSKÝ, J. ROVENSKÝ